

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran Milčinski

Gospod
Fridolin Žolna
in njegova
družina

O M N I B U S

BES^eDA

Fran Milčinski

**GOSPOD FRIDOLIN ŽOLNA
IN NJEGOVA DRUŽINA**

Veselomodre črtice I.

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-222-X

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

Naredba št. 5742	4
O otiščancu in vremenski brigi	17
Muhe	23
O kozici, slovnici in blagostanju	27
Kolektivna razstava slikarske klape »Odojak«	35
Kleveta	39
Realna ponudba	45
Revmatizem	50
Zaradi moje petdesetletnice	55
Kravji zvonec	59
Podgane	65
Smrtna kosa	70

Naredba št. 5742

Da pričnem stvar od kraja: nisem bil pa trdim, da tudi sedaj ta hip nikakor nisem brez stikov z vlado. Ne le kot državljan in davkoplačevalec vobče! Marveč so stiki moje malenkosti z visoko vlado določnega in osebnega značaja, da, v določeni smeri — pomni, v določeni smeri! — celo prijateljski in pristrčni.

Duševni sem delavec in ni da bi se z omenjenimi stiki ponašal. Toda nimam povoda pa nimam niti pravice, zatajevati dejstev, ko je stvar tako rekoč zgodovinska. So pa tudi osebni oziri na lastni ugled, ki takisto zahtevajo čim temeljitejšo razjasnitev položaja.

*

Torej tiste dni je točil Jernač na Poljanah Štajerca. Dobrega, prav dobrega. Zdaj to lahko razodenem odkrito in brez kvarnih posledic, ko ga je že potočil. Kapljica rezka, da ti je pršla v nos, dehteča kakor reseda, ne preveč kislja, ravno prav močna, prijetna duši in jetrom, skratka pravcati balzam vsemu notranjemu človeku. Bilo je tiste dni pri Jernaču od jutra do pozne noči gostov kakor čebel v panju in so drug nad drugega glasno

in s poudarkom grajali štajerca, ga devali v nič in ubogega Jernača zmerjali kakor psa, da se upa in za drag denar toči neusmiljeno to brozgo — toliko da ga niso vrgli iz lastne gostilne. Pa so bili navedeni izbruhi očitne ogorčenosti docela umestni in celo potrebni, zakaj v Jernaču, dasi drugače ni bil napačen človek, so tičali neugnani krčmarski instinkti. Če si privoščil le količkaj hvale njegovemu vinu, že mu ni dala vest, da ga ne bi pri tej priči po vseh pravilih umnega kletarstva zmešal in izprevrgel. In se res ni dalo drugače odpomoči zavržnim njegovim nagonom nego s čim krutejšo oceno njegovega blaga.

Pri Jernaču sva torej bila jaz in častivredni član visoke vlade, v čigar osebnosti se je udejstvoval, in kakor trdim, se udejstvuje še vedno skraja poudarjeni stik med mojo malenkostjo in vlado. No in od Jernača sva jo ubrala po stari šegi še v kavarno Beograd in se spominjam natanko, kako se je vse pričelo in vrstilo, tako natanko, kakor da se je zgodilo včeraj — ničesar nisem pozabil.

Tema je bila kakor v kozjem rogu. Zrak svež kakor gorski vrelec, vendar ne brez nemih pozdravov in obetov z gorkejšega juga — zima z nado pomladi. — Jaz sem duševni delavec, dovzeten za tajinstveni čar noči — o, pardon! . . .

»Kam pa siliš v drevo? Bolj na desno se drži!« je rekel prijatelj, dični član in predstavnik vlade.

»Hvala! Res, drevo je. Oko ga ne vidi, ali čutita ga nos in koleno. Bodi si! — Prelestni čar noči! Utopljeno v ne-prodirno temo spi življenje kakor Vineta na dnu morja — (čof v lužo!) — neskončni molk ga pokriva z mehko odejo iz črnega baržuna — (tof v luknjo!) — ali pod molkom, na dnu teme, vendar polje gorko življenje . . .«

»Kam pa riješ tjakaj v zid?« me je opozoril odlični član vlade. »Tukajle se primi za moj rokav, drugače se primeri in porušiš kako poslopje preko namer novega stavbnega načrta, ko ti je nocoj ulica preozka.«

Odbil sem ost, ki je tičala v njegovi besedi.

»Jaz sem duševni delavec,« sem dejal, »ti si pa vlada — ostaniva vsak pri svojem področju! Pusti mene in vprašanje, ali je ulica dovolj široka zame ali ni — izvoli se pa brigati za vladanje! Sonce svobode je vzšlo in z zlatimi svojimi žarki obseva vesoljno Jugoslavijo. Le tukaj, v središču Slovenije, v naši Meki, kamor se verno obračajo vse oči, tukaj tičimo še v temi tako globoki, da niti pod starim neredom ni bila hujša. Glej, po vsej daljini poti od Jernača do kavame Beograda ne ene luči! To je evropski škandal! Tu blagovoli vladati! Jaz sem le duševni delavec — ali na tvojem mestu bi v zbranem svetu vlade vstal in odkrito razložil svoje stališče. Tako mi Boga! Kaj si naj mislijo o nas bratje Srbi, kaj francoski

oficirji in kaj angleški kardinal! — Uradna komisija bi morala semkaj na lice mesta, pa ne podnevi in v avtu, ampak ponoči in peš, z inženirjem in izvedenci, da se nedostatki ugotové in storé potrebni ukrepi!«

»Fej te bodi!« je zdajci vzkliknil čislani predstavnik vlade in si po tleh brusil podplat, »v kakšnega vraga gnusnega sem pa stopil sedajle? — Res je škandal. —«

Še si je brisal čevelj ob robih in zraven prhal skoz usta in nos, potem je dejal: »Čakaj, duševni delavec, tvoja bo obveljala! Tole bova res uredila — toda vedi, brez komisij in izvedencev, saj nismo biro- ampak demokrati.«

In ko sva dospela v kavarno, je jedrno zahteval kavo in pisemskega papirja. Kavo je zvrnil vase; na papir pa urno nekaj zapisal in ga vtaknil v zavitek, ena dve ga je obliznil, tri štiri zalepil, potem je pismo izročil meni: »Ti si duševni delavec, nimaš kaj opravila, pa nesi tole jutri dopoldne v uredništvo Uradnega lista!« — Vzdihtil je: »Noč in dan dela človek, pa še zabavljajo ljudje, da se nič ne zgodi.«

Prevzel sem pismo in ga naslednje jutro navsezgodaj oddal. Storil sem to brez obveznosti, docela prostovoljno — toda rad, iz iskrene ljubezni do matere domovine, ki gotovo ne bo pozabila svojega sina, kadar bo delila agrar . . .

Jedva je preteklo štiriindvajset ur, že smo brali v Uradnem listu:

Št. 197.
Naredba.

Ulica od Jernača do kavarne Beograda mora biti vsako noč razsvetljena.

Poverjenik.

Duševni delavec sem — pojavi izven sveta lepih umetnosti mi vobče ne zbujaajo zanimanja. Ali priznati moram, da me je kratka ta naredba navdala s pristrčnim zadovoljstvom liki najlepša pesnitev. Kajti videla se mi je preprost, toda zanesljiv glasnik reda, ki nam ga treba, da na njegovem temelju zgradimo ponosno stavbo istinite moderne kulture.

»Ulica od Jernača do kavarne Beograda mora biti vsako noč razsvetljena!«

Kratko, toda točno, jasno, zgledno! Z novimi možmi je prišel nov duh v zakonodajo in glej, novi duh si je že našel novo obliko! — Veselilo me je in sem bil ponosen, da sem kolikor toliko sodeloval pri tem zakonodajnem činu.

Vsekako je bila naredba velepomemben dogodek prve vrste.

Edino, kar mi je grenilo zadovoljnost, je bila okolnost, da je ulica ostajala v temi slej kakor prej, — tretji dan — peti dan — čakal sem ves teden: temà.

Izprevidel sem: v zamotanem mehanizmu vladnega ustroja nekaj ni v redu.

Šel sem nad prijatelja, predstavnika vlade.

Imel je obilo posla. Najprej se predmetnega dogodka ni spominjal. Rekel je, da je že toliko izdal naredb, da bi moral imeti glavo kakor polovnjak, ako naj bi jih vse nosil v glavi. Tudi so se mu zbuiali pomisleki, ali ne spada cestna razsvetljava od Jernača do kavarne Beograda pravzaprav v drugo poverjeništvo. Skraja da je pač delal vsak poverjenik, kar mu je prišlo v roke — zdaj pa so se področja že nekoliko razdelila — in ne bi bilo napak vprašati vratarja: ta pošilja stranke vsako na svoj kraj, ta nemara najbolje pozna razdelitev . . . Sicer pa, je dejal, se tudi njemu vidi stvar važna . . . in ker je baš on sprožil to stvar . . . in saj smo demo- in ne birokratje . . .

Pa je odtrgal košček ovojnega papirja, oslinil svinčnik in napisal novo naredbo. »Bom pa še onega tovariša podpisal,« je rekel, »v čigar področje morebiti stvar spada. Da ne bo razžaljen.«

Meni je bil več ta njegov ukrep. Ne morebiti zato, ker se je s tem že v kali in temeljito udušila sleherna možnost kompetenčnega spora — na take stvari tedaj kot duševni delavec in vladnih poslov še manj vaje niti mislil nisem — ampak menil sem, dva podpisa vsekakor bolje držita nego eden sam.

Tako sem tedaj v službi troedinega našega naroda vnovič stopal v uredništvo, in kar je svet drugi dan čital v Uradnem listu, je bilo sledeče:

Št. 603
Naredba.

Naredba št. 197 velja v polnem obsegu. Z ozirom na imenovano naredbo in dodatno k njej se odreja in odredi, da se ji je pokoriti brezpogojno.

In dva podpisa.

Brez ovinka priznavam: vpogled v zagonetni obrat kolesja naše vlade, ki se je one dni nudil nevajenim mojim očem, me je navdal z občudovanjem. Kak ponos, voditi usodo države, osrečevati milijone! Delo, vredno najboljših glav! Niti duševni delavec se mu ne bi smel odtegniti. To je moje prepričanje.

Čas je šel svojo pot. Jernač je potočil štajerca in je imel sedaj na pipi dolenjca, ki so ga jako hvalili, pa se navzlic obilni in glasni hvali žal ni maral izprevreči v svoj prid — pot od Jernača do kavarne Beograda pa je bila slej ko prej temna kakor Egipt za časa Mojzesovega.

To me je grizlo. Čutil sem se prizadetega, odgovornost se mi je oglašala v grudih in sem stvar premišljeval. Dejal sem: Nekaj je gnilo v državi danski! — in zdelo se mi je, da sem uganil, kje tiči stržen uljesa.

Šel sem nad Uradni list.

»Gospod urednik,« sem rekel, »tako in tako — naredbe se ne izvršujejo, javni blagor je ogrožen, opravičite se!« — in sem mu imenoval številki onih dveh naredb.

Mož je prebledel. Tresli sta se mu roki, ko je iskal naredbi, in sem mu moral pomagati. Potem ju je prebiral in ju prebral vsako gotovo vsaj petkrat, to pa črko za črko.

Oddahnil se je. Izjavil je, da je vse v redu, in je bilo videti, kakor da se šteje užaljenega.

»Tako?« sem rekel. »Lep ste urednik! V redu! Kako naj je naredba v redu, ako se ne izvršuje?«

Zmajal je glavo in začuden vprašal, zakaj in čemu naj se izvršuje naredba in ali je to potrebno.

Povabil sem ga, naj izvoli preudariti svoje duševno stanje, ki mu dopušča tako vprašanje. »Petkrat ste prebrali naredbo, prosim, preberite jo še šestič . . .« se odreja in odredi, da se ji je pokoriti brezpogojno!«

Še je zmajeval glavo, še je sukal v rokah naredbo in jo ogledoval, končno se je vdal toliko, da je priznal možnost, da tvori ta naredba z ozirom na svoje besedilo izjemo in se ji je nemara res treba pokoravati.

Nenadoma pa se je nečesa domislil.

Privlekel je iz predala papirje, jih razgrnil pred mano in izjavil, da se drži svoje službene pogodbe, kakor je ondukaj zabeležena. Po tej pogodbi, je dejal, je odgovo-

ren le za pravopis in tisk. Drugo mu nič mar! — Ako vladi, je dejal, sedanja pogodba več ne zadošča, jo seveda lahko izpremeni. Ali on, urednik, takoj izjavlja, da brez povišanja plače, in sicer vsaj za dvajset kron na mesec, ne prevzame povrhu še odgovornosti za izvrševanje njenih naredb. — In je vihal nos.

Rekel sem, da si stvar preudarim. Položaj se mi je videl dovolj razjasnjen, pa sem krenil na vlado.

Tako stvar ne gre! Javni blagor zahteva, da se naredbe tudi izvršujejo. Če ne zlepa, pa zgrda! Vlada ima sredstva in pota in mora skrbeti, da se njena volja, razodeta v naredbah, tudi udejstvi! — Literatu, ki je umetnik zaradi umetnosti, temu lahko zadošča, da kaj napiše in za to prejme honorar, kolikor ni že izčrpan po predujmih. Ali vlada ni literat, vlada se nikakor ne more zadovoljevati zgolj s tem, da kaj napiše . . .

To sem razodel prijatelju pri vladi.

Razburjal se je. »Vse vkupe vržem od sebe!« je dejal. »Samo škodo imam od vladanja. Otebam se noč in dan z naredbami, doma mi pa komi prodaja cikorijo v izgubiček. Petsto bi bil lahko zaslužil pri partiji, pa sem jih le tristo, tako da imam čistih dvesto očitne izgube!«

Razložil sem mu, kaj bi bilo po mojih mislih ukreniti.

Odgovoril mi je: »Naredi, kar hočeš, jaz sem že vsega sit!«

Kar sem vzel na znanje.

Smatral sem pa za nujno potrebno, da sem se pri tej priliki dotaknil še nastopne okolnosti. Moje razmerje z vlado, sem dejal, da zahteva razjasnitve in ureditve. Opravljam vladne posle, dajem svete, imam zanjo pota in konference — dekreta pa nimam nikakega v rokah. To je nedostatek, iz katerega se lahko rodé zapletki z nedoglednimi posledicami. Duševni delavec sem, ljubim prostost, ne dam se rad vprezati v igro. Ali če kliče domovina, sem dejal, sem pripravljen, se ji žrtvovati in se posvetiti njeni službi.

Nato je predstavnik vlade, moj prijatelj, izjavil, naj se žrtvujem in posvetim — in je pogledal na uro.

»Dobro!« sem dejal. »Toda upoštevati je reči in razmere. Prvi so seveda invalidi. Vse slabše službe so pridržane invalidom. Invalidom ne maram odjedati služb. Slabše službeno mesto tedaj zame ne prihaja v poštev!«

Rekel je, da mu je vse prav in da mora v prodajalno.

Zagotovil sem mu, da je lahko odslej brez skrbi, ker je stvar v večjih in varnih rokah, in sva se lepo poslovila.

No in potem sem, kakor me je pooblastil, sam sestavil naredbo, kakršna se mi je videla potrebna v končno ureditev zavoženih razmer v naši mladi državi.

Bil sem v dvomih, ali jo gladko sprejme Uradni list in ali ne bo treba še nadaljnjih potov in besedi. Skraja se je urednik res upiral priobčitvi, to pa s svojega, kakor je

rekel, zanj edino odločilnega pravopisnega stališča. Toda po nekaterih koncesijah v obliki osmih črk in dveh vejic sva se zedinila in je sprejel naredbo in je bila natisnjena takole:

Št. 5742.

Naredba.

§1. Naredbe te vlade je vse brez izjeme ne samo natisniti, ampak tudi izvršiti, razen onih, katere same izrecno določajo, da jih ni treba poslušati.

§2. Odgovoren za izvršitev naredb je v polni meri in brez izgovorov vsakokratni urednik Uradnega lista proti mesečnemu priboljšku dvajsetih kron, plačljivemu vnaprej na zakonito kolkovano pobotnico.

§3. Duševni delavec Fridolin Žolna se po izpregledu potrebnih izpitov imenuje za vladnega svetovalca.

§4. Da se poudari resnost stvari in se nam ne bo treba sramovati pred brati Srbi, francoskimi oficirji in angleškim kardinalom, se za primer kršitve te naredbe proglasi preki sod.

Po naročilu poverjenika:

Fridolin Žolna

vladni svetovalec.

Tako se glasi naredba št. 5742 in taka je njena zgodovina.

Ugotoviti moram obžalovanja vredno dejstvo, da naša javnost ni zrela.

Okolnost, da je pravkar navedena naredba plod mojega duha in peresa, se lahko prezira — ne bo me bolelo.

Ali prezreti se ne bi smela in se ne sme stvarna važnost in daljnosežnost naredbe same!

Preudarite: Naredbam vlade se zajamčuje dejanski učinek! Ustanavlja se odgovorni izvršilni organ!! Zagroža se preki sod!!!

Nič vsega tega javnost ni videla.

Videla je le moje imenovanje za vladnega svetovalca.

In me seveda takoj obsula z dvema čestitkama in z nebrojem opominov, tožb in izvršb.

Ker nisem kos odgovarjati vsakemu posebej, dajem vsem svojim prepozornim prijateljem in znancem s tem vljudno na znanje, da mi ni p. n. vlada dosedaj izplačala niti vinarja moje plače, ampak celo taji veljavnost vse naredbe, češ da ni bila zakonito izdana in da tudi moj prijatelj ni bil tedaj več poverjenik.

Ni tukaj mesta brezsplošnemu prerekanju. Ali dvoje, troje bi vendarle priporočal vsej javnosti in zlasti p. n. vladi v čim temeljitejši preudarek.

Stališče, da naredba ni izšla po zakoniti poti, je — kratko povedano — birokratično. Za p. n. vlado, ki se ne

sramuje takega stališča, ne bi več smelo biti mesta v resnično demokratični državi.

Da moj prijatelj ni več poverjenik, načeloma zanikujem. Nasprotno je res, da moj prijatelj slej kot prej uživa popolno moje zaupanje.

In slednjič: vsakdo in tudi p. n. vlada se zavedaj, kaj tvega! — §4 gornje naredbe obeta preki sod!!!! — Ali ima p. n. gospoda primerno zavarovane svoje p. n. vratove? — Zato pozor!

Fridolin Žolna
vladni svetovalec

O otiščancu in vremenski brigi

Značaj navzočne razprave me vabi in priganja, da bi jo pričel s tehtnimi besedami o razsulu do mozga gnile stare države in bi dal duška veselju nad svežim demokratičnim vzduhom, ki oživljajoč nam preveva domovino. Važnosti pa tudi dalekosežnosti stvari, ki mi je pri srcu in na jeziku, bi bil tak pričetek vsekakor prikladen, tega se docela zavedam.

Ali ne morem prezirati, da se tehtne besede tako o razsulu kakor o demokratičnem vzduhu uporabljajo v tiskani naši javnosti vse prepogosto in da se žal uporabljajo celo na nepravem mestu.

Bral sem jih in sem verjel v iskrenost pisatelja in sem čutil z njim vred radost in sem čutil z njim vred gnev, pa so mi potem povedali, da pisatelju ni bilo do gneva ob razsulu niti do radosti nad preporodom, ampak mu je bilo za drugo stvar, oziroma ne za stvar, nego za osebo, in ne za drugo osebo, nego za njegovo.

Ni torej čudno, da so tehtne besede o razsulu naše preteklosti na eni strani, o demokratičnem duhu iz sipin vznikle nam sedanjosti na drugi izgubile dober del svoje učinkovitosti, izgubile svoj prvotni vznešeni pomen in

bi bile skoro kos, da tudi stvari, ki je dobra in plemenita, oskrunijo čisti namen.

Zato se jim previdno rajši ognem. Kajti je misel, ki jo kanim sprožiti, pomembna, lahko bi rekel in ne bi pretiraval, naravnost odločilna za bodočnost in usodo naše mlade države.

Po razsulu do mozga gnile . . . Pa lahko povem stvar tudi brez takega uvoda.

Kratko in jedrnato: gre za vreme, za njegovo sistematično opazovanje, za hasnovito izkoriščanje vremena v prid vsestransko prizadetim potrebam tako v miru kakor v vojni.

Od priznane strani se je bila svoj čas izrekla pikra sodba o vremenskih prerokih, ki so se kratko malo pozvali, da gredo žvižgat rakom.

Spričo dosedanjih izkušenj ne bom prerekal upravičenosti te obsodbe.

Vremenske prognoze, kakršne so bile in so žal še običajno v nas, se opirajo izključno na mrtve naprave in pripomočke, na blago izpod starega, do mozga trhlega režima, izdelek sovražnega inozemstva. Uporablajoč jih gojimo le gada na prsih in tudi na tem področju bi bilo že iz načelnih ozirov živo treba smotrnega čiščenja.

Te in take naprave in pripomočki — kdo jamči za njih sposobnosti, kdo jim jamči tudi le za voljo točnega po-

slovanja — ko so brez prisege, brez sleherne zaobljube naši majki Jugoslaviji!

In sploh: v demokratični državi, kakršna smo, ni nam treba birokratičnih kolesc in kazal, ni nam treba zarjavelih instrumentov in aparatov brez vesti in brez srca — treba nam je mož. Mož v najširšem pomenu besede, ne izključivši nobenega spola.

In zahteva nadalje demokratični duh naše države odločno in neodoljivo, da gledaj oblast pri izberi potrebnih osebnosti zgolj na dejanske sposobnosti in ne gledaj na drugega nič in zlasti ne gledaj na izpite, doktorate in spričevala do jedra gnilega starega režima. Sposobnim prosto pot, to nam bodi geslo!

Na drugi strani seveda, kdor si sposoben — rad, ne rad daj na razpolago svojo moč državi!

Táko je moje stališče, ki sem ga neomahljivo zastopal vsikdar in povsod v javnem življenju kakor v domačem krogu, ne le za druge, ampak tudi zase in za svojo družino.

Osebne sposobnosti so prosti dar naklonjene narave. Enemu je podarila blesteč glas, drugemu krepko pest, tretjemu sijajen koder, četrtemu dober spomin — nikdo ni da bi se smel bahati s svojim darom. saj mu ni plod lastne volje, lastnih žuljev. Tedaj pa tudi razpolaganje z naravnimi darovi ne sme biti prepuščeno zgolj lastnemu preudarku, ampak naj odloča o njem le javni blagor.

Javnemu blagru se mora pokoriti brez ugovora vsakdo, tudi ti in tvoja žena in seveda moja žena tudi in baš moja žena prva — zaradi zgleda in spodbude za druge.

Pravim: »Moja žena« — kajti demokratični duh naše države ne pozna sprog in dam, pozna le žene.

Moja žena, ta ima od nebeške previdnosti izreden dar, da z brezprimerno nezmotljivostjo za dva dni vnaprej napoveduje sleherno izpremempo vremena.

Ne baham se, le ugotavljam.

Nikdo ne sluti snega, nikdo ga ne verjame, birokratično okosteneli aparati in instrumenti molče kakor stoletni grobovi, hribolazci se vesele nedeljskega izleta v Kamniško Bistrico — žena pa ga občuti in napoveduje in v nedeljo je snega do popka, tako mi vere in zveličanja!

V teku dolgih let neštetokrat preizkušeno in neovržno dognano!

Lahko bi si bila s stavami pridobila milijonov moja žena, toda ni hotela, ni ji do posvetne blaginje. Ali domovini je na razpolago!

V zasebni posesti moje žene je namreč otiščanec, ki ga goji tako rekoč na mezincu leve noge. In ta otiščanec ima neprecenljivo svojstvo, da jo vsakikrat, preden se sprevrže vreme, dva dni poprej pričenja skeleti. Skeli jo otiščanec, in prijeten ta občutek, žena trpi — toda se zaveda, da trpi za javni blagor, in trpi rada in ne trene z očesom. In jo skeli zanesljivo, vestno in točno, ob svet-

kih in petkih, brez hib in popravil, brez migrene in brez rodbinskih dogodkov.

Kakor skala sredi morske vihre stoji otiščanec — mar-no se lahko gradi nanj javno zaupanje!

Pa je sklenila moja žena, svesta si dolžnosti slovenske žene, sklenila je in iz vsega srca pritrdjam njenemu sklepu: kakor ljubeča hči predragi materi poklanja žena otiščanec — skalo sredi morske vihre — v dar domovini. Poklanja ji ga v dar brezplačno, brez sleherne protizah-teve, kakor zgled prave, nesebične rodoljubezni.

Ostala bi le upravitelj otiščanca. To je docela naravno, rekel bi, neizogibno. Toda je pripravljena liki državni nameščenec se podvreči najstrojžjim zaprisegam.

In se izrecno odpoveduje pravici preklicati darilo.

Že sva preudarjala z ženo, kako bi se uvrstil otiščanec v državni ustroj. V pravosodje ne spada, v finance ne, v vojno ne, niti v vero in prosveto. In vendar so pravza-prav močno prizadete pri stvari vse panoge državne uprave od prve do zadnje.

In sva po temeljitem razmotrivanja dospela soglasno k zaključku, da kaže otiščancu ustvariti čim nezavisnej-še stališče. To pa bi se zgodilo najuspešneje z ustanovit-vijo samostojnega poverjenišтва za otiščanec in vre-mensko brigo.

Meni se stvar vidi jasna.

Kakor rečeno, otiščanec in moja žena sta državi na razpolago, otiščanec docela zastonj, brezplačno, brez protizahteve, dar na oltar domovine, žena pa kot poverjenik ne z več nego z običajnimi prejemki in seveda z avtomobilom.

Beseda gre sedaj poklicanim činiteljem. Njihova bo odločba, njihova odgovornost, pa bodi tudi preudarek njihov!

Menim pa, da bi bila ustanovitev tega poverjenišтва eden izmed najpomembnejših državnih dejanj, odkar se je razsul do mozga trhli stari režim in nam je zasijalo žarko solnce svobode v novi z demokratičnim duhom prežeti domovini.

Muhe

Kulturen sem človek in po kosilu rad ležem. Počitek po kosilu pospešuje telesno lepoto in zraven čitam SHS-slovstvo izza zadnjega meseca. Kajti sem kulturen človek.

Najmlajše slovstvo sicer vobče ni v prid telesni lepoti, ker ima pregloboke misli in prenaporne. Duševni napor pa škoduje lepoti. In sploh se mi zdi, kjer je napor, tam se neha lepota.

Vendar se ne bojim, da mi bo slovstvo v kvar, ker kmalu zaspim, in zaspim hitreje s slovstvom v roki nego brez njega. Počitek brez misli pa resnično pospešuje telesno lepoto, to je dejstvo. Često čujem za seboj zavistne glasove: »Lep je, tristo petelinov! Koliko mora počivati in kako malo misliti!« Pa tudi dame lahko to dejstvo opazujejo druga ob drugi.

Skratka, po kosilu rad ležem in bi stvar bila tako daleč v redu.

Ko bi ne bilo muh!

Ali je prišla jesen, prišla sta dež in hlad. In so prišle muhe. Zunaj jih je pregnal mraz — niso me vprašale, nisem jim dovolil, kar priselile so se mi v stanovanje.

Muhe so brez koristi za socialno skupnost. Ne delajo nič, za nobeno niso rabo, še za tarok niso. Le v nadlego so in mislim, če jih ne bi bilo, ne bi jih pogrešal.

Pa se mi vendar vedejo v stanovanju, kakor da nisem jaz tisti, ki plačuje bridko najemnino z gostaščino vred in dimnikarjem, nego da so najemnice muhe in da je stanovanje njihovo in da sploh ni na ljubem svetu nikogar poleg njih. In moj beli slamnik, ki še visi na kljuki, poštena kranjska duša, in verno in vdano pričakuje, da se vrnejo prijazni sončni dnevi, moj slamnik, mislijo, da je ustvarila dobrotljiva narava edinole zato, da na njem dajejo duška svojim mračnim občutkom.

Nič ne bi rekel — vsi smo božji otroci, tudi muha mi je sestra v Bogu in stanovanje je dosti veliko, lahko bi v miru živeli drug poleg drugega, vsak po svoje, jaz po svoje, muhe po svoje, in bi hvalili Boga, vkupnega očeta.

Nak! Ne zadošča jim stanu primerna, obzirna souporaba stanovanja. Ampak so si izbrale za torišče svojega dejanja in nehanja baš moje roke in moje lice.

Pripravljen sem ob primernih pogojih umreti junaško smrt, ako gre za očetnjava. Ali takoj ali še rajši po prvem. Muh in njih terorja pa nisem kos trpeti.

Prekril sem si zleknjen glavo z robcem, le toliko me gleda izpod robca, da za silo diham in da vidim dve vrsti slovstva. Nezaposleno roko, ono brez slovstva, sem vtaknil v žep.

Zaman! Vse stanovanje jim je na razpolago, tla, stropi in stene, okna, vrata in pohištvo — ne! Ne vidijo dobre volje, ne upoštevajo daljnosežnih koncesij, ki jih uživajo po moji popustljivosti, skratka — nočejo! Na vsem širnem svetu se jim hoče samo tistega malega končka moje golote.

In te najde muha in ti sede na roko, sede na lice. Brusi si sprednji nogi, pogladi si glavo, pogladi si peruti, vse počasi in temeljito. Potem se požene, da šeta korzo po koži. Požene se dvakrat, trikrat, že spet postoji, da si brusi nogi in si gladi krili in glavo. Ne razumem, kakšen ji vse to nudi užitek. Morebiti je perverzna. In je ne moti, če stresem glavo ali roko, da bi jo pregnal. Mirna in neprizadeta počaka, da mine potres, potem nadaljuje korzo.

Stresati ne pomaga, zamahniti moraš po njej, potem zbeži. Toliko zbeži, da se koj zopet vrne, točno na stari prostor, od koder si jo pravkar pregnal. Ne vem, ali so tako neumne ali so tako zlobne.

Berem in se otresam in maham in je čudovit užitek najmlajše slovstvo SHS, združeno z bojem zoper muhe.

Muham nemara ni prav, da se jih branim. Užaljene so in ogorčene, srdite in bojevite in psujejo me. Gotovo me psujejo. Ena mi je rekla: »Batinaš!« Ena mi je »Macedonca« zabrusila v lice. Ena pa strupeno siknila: »Ban-

kokrat« — ta je jadrno zbežala, bala se je, da bo ob glavo, če mi pride v pest.

Potrpežljiv sem človek in miroljuben. Prosil sem, prigovarjal in prepričeval: »Sestre v Bogu, ne tako! Bodite pravične! Če ljubite svobodo, dajte še meni, da diham svobodno in uživam slovstvo in počitek! Bodite kulturne!«

Ne! Zopet ena na roko, ena kraj očesa!

Zamahnuti sem moral, da sta odleteli. Ali kako sta se repenčili razjarjeni, razlegalo se je tostran Sotle in onkraj, in še sta me šli tožit svetilki in oknu, kakšen da je moj režim, in tudi ogledalu sta pustili svoji vizitki!

Ti dve sta me tožarili, tačas so me pričele mrcvariti tri druge.

Izprevidel sem, da je treba drugačnih mer, in sem vstal. Nebogljeno mlado slovstvo sem dal iz rok, brisačo sem vzel v roke. Muham sem proglasil boj — in sem v boju zmagal.

Tri je ubila brisača, med njimi tisto, ki me je zmerjala »bankokrata«. Tako plačuje Bog! Dve sem ujel živi in ju vrgel skozi okno; pa mi je skoro žal, da sta odnesli življenje, ker vem, da me bosta obirali po svetu.

Najbolj čudno pa je bilo to: mislil sem, da jih je legijon, pa jih je bilo vseh vkupe le pet — teh pet je bilo nadležnih za legijon!

In sedaj je mirna Bosna.

O kozici, slovnici in blagostanju

O našem dekletcu že dolgo nisem nič povedal. Pravijo sicer, da so vobče tiste dame boljše, o katerih se manj govori. Toda je naše dekletce na poti proti damstvu prispelo šele do stopnje, ki jo označuje nežna prispodoba s kozo, pa mislim, da ne more upropastiti ugleda in bodočnosti naše kozice, ako izpregovorim o njej dve, tri besede.

Dekletce raste in ji postajajo krila od dne do dne modernejša, namreč prekratka.

Češe se in spleta že sama. Kiti ji slikovito padata nizdol sredi koščenih pleč in je obžalovati zgolj brezsrčnost matere narave, ki ji je ustvarila pleča vzad in ne spred, zaradi česar zrcalo ob vsej dobri volji ni kos in ni, razodeti lastnim zvedavim očem mlade gledalke divoto njenega lasovja. Ima namreč naša kozica že smisel za pojave ženske lepote, seveda kolikor jih je moči doseči brez prenapornega prizadevanja z vodo in milom. Madežev od črnila, vernih prič njenega delovanja na torišču šolske prosvete, niso ji na primer prsti prosti ne ob petkih ne ob svetkih. A na vrhuncu biva zemeljske slasti, kadar ji tičita nogi v belih šolenčkih iz jelenove kože.

Kot najstarejša izmed našega podrastka se zaveda svoje vodilne vloge in jo tudi uveljavlja.

Poverjenišstvo za bogočastje je izročeno njenim rokam in ga upravlja vešče in neutrudno, nesebično in nepristransko. Molitev, molitvic in pobožnih zdihljajev pozna milijon, takih z odpustki in takih brez. V jasnem sopranu kipi njena pobožnost proti nebu in ko pride do »Čast bodi Očetu«, nobenkrat ne izpusti zategniti »čast« in zraven pokloniti glavo. »Rorororororo« jo spremljajo nižji glasovi bratcev — vsi trije pogrkujejo, prvi iz naravnega svojstva svojega grla, mlajša dva, ker sta se naučila od starejšega — in bi jih bilo slišati lepo kakor korarje v polkrogu za oltarjem, da ne bi imel najmlajši, imenovan »Dimež, strah kranjske dežele«, svojih muh. Z neudržljivo brezobzirnostjo prekinja korarski zbor z izjavo, da ve lepo, lepo smešnico, in ne čaka, marveč jo korarskemu zboru, nenadno vrženemu iz tira pobožnosti, tudi takoj pove in so njegove smešnice po navadi take vrste, kakršne se v boljši družbi ne pripovedujejo.

Pa bodi mimogrede povedano, da se mi včasih ta naš mali dozdeva, kakor da ne verjame v Boga. Ne da bi bil načelen svobodomislec in brezverec! Nasproti — njegova vera je izredno živa in neomajna, kolikor gre za svetega Miklavža, za Božička in za zajčka, ki nosi pisane pirhe. Le baš za dragega Boga samega mu nedostaje

zanimanja. Nemara pogrēša pri dragem Bogu onih mladinaljubnih svojstev, ki jih tako prijetno vsak o svojem času razodevajo sveti Miklavž in Božiček in zajček, pa sodi mali mož v svoji dečji nepoučenosti, da dragi Bog sploh ne spada v versko področje nežne mladine, ampak mu je posla le z odraslim človeštvom. In je dečko star že pet let in našo deklico že sedaj skrbi, kako se bo sta bližnje leto, ko prične s šolo, gledala z gospodom katehetom, ki brez dvoma ne bo trpel takega verskega stališča.

Sorojenci in briga za njih usodo so sploh za naše dekletce neizčrpen vir neštetihi bridkih ur. Ob obilni zgovornosti zmajuje svojo mlado glavo nad brezbriznostjo roditeljev, ki da križem držita roke in se ne ganeta niti spričo zavržnih smešnic najmlajšega niti ne spričo grdih razvad obeh starejših, ki pri jedi cingljata z vilicami ob krožnik in nikdar čisto ne pojedsta, kar se jima naloži.

Sicer je naše dekletce sedaj v letih, ko ni štiri- ali petperesne deteljice ob poti, da bi ji ostala prikrita. Več nego trideset let je že preteklo, kar sem zadnjo utrjal jaz, dasi mi včasii iščoče oko še uhaja po zeleni grivi. Naša kozica pa jih prinaša kar v šopih domov in da bi res bila to, kakor jo kličemo, bi skoro lahko živela ob sami štiri- in petperesni deteljici; tako pa z njo zgolj kvari slovensko književnost: vsi Zvoni in Kresovi, oba Wolfa in Pleteršnika sta mi že polna tega stisnjenega bilja.

Iz opisanega njenega razmerja do deteljic je dopusten sklep, da je vid naše deklice v zadovoljivem redu. Pa vendar sama zatrjuje, da vidi slabo, in trdi to vsakikrat, kadar jo podim h klavirju.

Potemtakem bi ji klavir neugodno vplival na vid. Pa morebiti na vonj tudi, ker dosledno namrdne nos, kadar mu pride blizu. In še toži o njem, da nagaja njenim prstom. Čudna žival tak klavir!

Skratka — klavirja naše dekletce ne ljubi.

Ljubi pa knjige in — kar je poglavitno — ljubi šolo. Šola je poglavitna reč! Šola je steber človeške družbe in sploh in tako dalje, kakor že rečeno. In sem bil zadovoljen in vesel, ko sem gledal, s kakim navdušenjem je obiskovala tisti svoj četrti razred, se učila in izdelovala svoje naloge.

Pa se je zgodilo, da me je iznenadila, iznenadila, baš zastran šole in nikakor ne prijetno.

Bil sem nekaj tednov zdoma in sem bil srečen, ko sem se zopet vrnil v vajeni red in našel vse zdravo.

Dekletce se me je kakor po navadi oklenilo okoli vratu pa sem jo kakor po navadi vprašal: »Kozica, ko me ni bilo doma, da bi te priganjal, ali si se tačas učila klavirja?«

»Klavirja?« je dejala in so se ji zaiskrile oči. »O, ,klavirja' je samostalni moškega spola, ednina, drugi sklon,

klavir, klavirja, klavirju, klavir, pri klavirju, s klavirjem, pika.« In me je pogledala zmagovito.

Odgovor mi ni ustrezal. Ne rečem, ob sebi je bil nemara pravilen. Ali imel je hibo, da se ni dotikal vprašanja. Pa sem dejal: »Ti mi povej, ali je bila gospodična pri klavirju s tabo zadovoljna!«

Zopet so se ji zaiskrile oči in so ji zažarela lica:

»Zadovoljna? ,Zadovoljna' je pridevnik ženskega spola, ednina, prvi sklon. Zadovoljen, zadovoljna, zadovoljno —« in potem je nesrečni ta pridevnik mikastila v vseh treh spolih in v vseh treh številih, oziroma kolikor jih je, in ji je šlo: drrrrrrrrr — na koncu je rekla: pika. In še dostavila: »Ne boš ime ujel!« — Kakor da je ne vprašujem zaradi klavirja, nego se z njo lovim kaj vem po kakšni gmajni.

Pa mi niti ni pustila časa, da preudarim, kako naj drugače zasučem vprašanja, da pridem do cilja, ampak je obrnila bojno kopje in mi ga nastavila na prsi: »Pa ti sedaj odgovori, atek, kateri so oziralni zaimki!«

Moj Bog, oziralni zaimki! Seveda so! Mar ji tajim? In jih je kolikor toliko. Toda se ne sme takole butniti vame z vprašanjem. Človek ima vendar živce — ne? Če kar treščiš vame z vprašanjem, potem seveda ne morem odgovoriti — še svoje lastno ime bi pozabil tisti hip.

Pa je že sama odgovarjala namesto mene: »Oziralni zaimki so, dvopičje, prvič samostalni, dvopičje, kdor in

kar, vejica, drugič pridevni, dvopičje, kateri, katera, katero —« in tako dalje in je kar mižala in je šlo drrrrrrrr, pika.

Kaj takega še nisem videl in slišal, jemalo mi je sapo, njej pa je zrastle samozavest in mi je ukazala:

»Atek, vprašaj me še nedoločene zaimke!«

Pa je zopet zadrdrala nedoločne zaimke, vesel sem, da sem si zapomnil od oziralnih tri.

Bogme, stvar se mi je zdela čudna.

Dejal sem: »Dekletce, ali te veseli tole?«

Odgovorila je in je bila kar zamaknjena od rajskega blaženstva: »Atek, ni lepšega na svetu, nego je slovni-ca.«

Zraven je sedela žena in so ji nosnice razodevale zadovoljstvo in ponos.

Meni pa je pritisnila v glavo skrb.

Ali je pravilno, ali je naravno, da se mlado, zdravo dekletce v nežni starosti desetih let tako brezmejno navdušuje za sklone in zaimke in števila in kaj vem še za kaj in da nima ves pestri svet nič lepšega zanj nego slov-nico.

Spal sem zelo slabo tisto noč, drugo jutro pa sem šel in se poklonil gospe učiteljici.

»Dovolite,« sem dejal, »da imam čast, jaz sem ta in ta . . .«

Prijazno mi je stisnila roko: »Veseli me,« je rekla, »jako nadarjeno imate hčer.«

»Prosim,« sem rekel, »veste razumete — skrbi mi povzroča zastran slovnice . . .«

»O,« me je prekinila, »pomirite se, v slovnici je doma kakor v lastni košulji. Lahko vam čestitam. Kajti baš slovnica je podlaga vsem drugim vedam in strokam, tako rekoč temelj bodočnosti in blagostanja. Veseli me, resnično me veseli!«

Nisem vedel drugega reči, nego da sem se vljudno zahvalil in poslovil, in mi ni bilo ljubo, da sem se ob pragu spotaknil.

Pa sedaj premišljujem svet in slovnico in sebe.

Delal sem in se trudil vse žive dni, že postajam siv, ali o bodočnosti in blagostanju pri meni še ni sledu — mislim; da tri knjige in en bel telovnik še ne štejejo za bodočnost in blagostanje. Ugibal sem že večkrat, kaj je temu krivo. Pa sedaj preudarjam, ali je morebiti krivo to, da nedostaje moji bodočnosti in mojemu blagostanju tistega dovolj trdnega temelja, ki ga je omenila gospa učiteljica?

Ako je tako — ali je še čas ali ni prekasno in ali je sploh mogoče, da si sedaj na stara leta še izboljšam in nadomestim omenjeni svoj nedostatni temelj?

,Temelj' — če bi vedel, kaj je to . . . Oziralni zaimek nemara ni pa še ne vem, ali se sklanja ali sprega . . .

Poizkusil bom s svojim dekletcem. Rada me ima, mogoče se nama posreči in me dekletce nauči, da vendar ne bom docela zavržen zastran bodočnosti in blagostanja.

Kolektivna razstava slikarske klape »Odojak«

Razstavljalci so trije bratje, po pravici povedano: moji rodni sinovi. Največji je star devet, najmlajši jih šteje pet, šestega pol, in ta, kadar slika, moli krajček svojega jezika iz ust v beli dan. Morebiti je ta navada razvada in hiba, morebiti pa je znak nove poti k novim ciljem — nič se ne ve.

Razstavo so priredili pod domačim krovom in le za najožji krog sorodstva. Obljubil sem kapljo vina in košček kruha in je povabljenost sorodstvo prišlo do zadnjega parklja. Prava umetnost ni še izgubila vabeče svoje sile!

In so bili zadovoljni jako.

In so mi proti polnoči namignili, naj napišem o razstavi poročilo.

Imel sem pomisleke: to in to in to in to. Toda so pomisleki morebiti neupravičeni, kajti sem tako rekoč vendar zgolj laik na področju umetnosti. To mi je bil oni dan z jasno besedo potrdil ugleden kritik in mi hkrati razodel prvo in poglobitno dolžnost ljubitelja prave umetnosti, ta je, da trdno in brez meja zaupa v umetnika. Brezpogojna vera vanj edina usposablja oko, da ra-

zumeva in uživa pravo umetnost. Tako je govoril ugledni kritik, pa niti ni videl razstave »Odojka«, ampak sva se menila o drugi razstavi, ki je imela neprimerno slabši obisk.

Nisem kos, da bi se upiral stališču tako merodajnega lica. S tega stališča pa bodi kolikor toliko upravičeno tudi sledeče poročilo.

Umetnost najstarejšega izmed treh bratov ljubi dimenzijo in objekt. V vsako sliko bi lahko omotal par kmetiških škornjev, tolikšne so, in so jako pisane in bogate. Vsaka je označena s ceno. Cene so zmerne, ne dosegajo niti stroškov za material, neupoštevši že omenjeno kapljo vina in kos kruha.

Tako dobiš za 20 bornih par snažno enonadstropno hišo z živordečo streho, hiše se drži ograja, preko ograje gleda okroglo sočno zelenje treh dreves, za hišo in vrtom se dviga sedem nebotečnih planinskih vrhov, vse za 20 par, in še dobiš kot priklado kos sonca izza planin s petimi žarki.

Manj imovite, umetnost čislajoče kroge vabi ugodna prilika, da si ob malenkostnem potrošku 10 par omislijo hlev v dosti dobrem stavbnem stanju. Zlasti je kljuka na vratih videti jako masivna. V zakrižanem oknu se kaže glava domače živali neznane vrste. Poslopje je potemtakem sposobno tudi za stanovanje. Pritiklino tvorijo gnojne vile v rokah dvonovega bitja s klobukom. V

ozadju trije nebotični planinski vrhovi in pet žarkov sonca.

Na razpolago je potem še več cerkva in graščin in približno 50 hektarov zelenega morja z jadrnico. Cene vse-skozi skromne in je vse risano in slikano s primernim znanjem in hvale vredno jasnostjo: to je grad, to je hrib, to je cerkev, to je sonce in ni nevarnosti, da bi zamenjal sonce s cerkvijo, vile z jadrnico.

Težavnejše naloge zastavlja gledalcu lunetniško razodevanje srednjega izmed bratov. V zelenem bregu čepi mršava hiša zlatenične barve, streha ji je zlezla globoko v čelo. Iz odprtih duri teče po griču navzdol rdečkastorjava proga. Ta proga, bogme, je cesta! Pa če vzameš reč drugače, je rdečkastorjava proga lahko reka gorjá, ki jo bruha mrka hiša. In iz dimnika se vali kompakten trboveljski premog.

Hiše so najpriljubljenejši predmet umetniškemu navdahnjenju srednjega brata. Slikane so s precejšnjo porcijo kulture in nič ni v njih profesorskega. Jaz mislim, da je to lepo povedano. In so hiše in niso hiše. Strehe jim sede na zidovju kakor klobuk na glavi. Ena je razpoložena na korajžo in boj, druga je zamaknjena, pesniški zanos ji skoro odnaša streho nebu pod oblake — le z enim vogalom se še dotika zidovja. Tako da lahko vsaki sleherni hiši z lica bereš dušo, ako gojiš pravo vero in zupanje v umetnika.

Najmlajši, ta ki moli jeziček iz ust, kadar slika, je hkra-ti najzanimivejši. Stremi za čim večjim učinkom s čim preprostejšimi sredstvi. Par potez — glej, človek, glej, mož! In ima pet oči: eno v glavi, po eno pa na vsaki roki in na vsaki nogi. Te oči na rokah in na nogah so simbol. Mladi umetnik ima jako razkošno lobanjo in zelenkaste lase, jaz verujem vanj in sem uverjen, da so omenjene oči simbol. Ta simbol pravi, da umetnik ne gleda samo z glavo, ampak z roko tudi in s čevljem tudi. Mislim, da prav tolmačim simbol.

Nekateri slikarji so ekspresionisti. Jaz mislim, ta moj najmlajši je ekspresionist.

Naslikal je hišo, poleg hiše majhno kolibico, ugani, kakšno! — iz te kolibice se dviga z veliko ljubeznijo naslikan silen oblak. »To je smrad,« je dejal. On slika tudi smrad.

Zdi se mi, ta moj najmlajši obeta največ.

Svetovali so mi, naj prosim zanj, da mu podele umetniško ustanovo, da se izobrazí v Rimu in Parizu. Rekli so mi, naj se požurim in prosim takoj. Dečko je star pet let, šestega pol. Do tedaj, ko doseže dvajseto leto, so rekli, bo prošnja baš rešena, ako jo vložim takoj.

Kleveta

Moja hčerka hodi v humanistično gimnazijo. Zastran humanistične gimnazije je bilo obilo govorjenja in pisanja tako za kakor zoper njo. Vestno sva pretehtala razloge za in razloge zoper in potem sva se odločila z ženo, da pošljeva hčerko vanjo. Kajti tja ji je pot od doma vendarle najbližja. Vse drugo, sva rekla, je pa v božjih rokah.

Hodi torej v humanistično gimnazijo in tako se je zgodilo, da je bila v nedeljo popoldne povabljen k so-
učenki in z njo vred so bili povabljeni vsi trije mlajši nje-
ni bratci.

Umili smo jim roke in ušesa, in preden so šli, sem jim dal na pot še kito zlatih naukov.

»Otroci,« sem dejal, »ko greste med svet, poslušajte in si globoko v srce vpišite besede očeta, ki je v skrbi za vas osivel!

Preden vstopite v tuje stanovanje, skrbno si odrgnite čevlje. Tuji parketi naj vam bodo sveti! Ako jih oskrunit^e, ne boste deležni prijaznih pogledov.

Pozdravite glasno, da vas bodo slišali in da ne reko, da ste telebani!

Pazite, da ne zapravite ugleda naše družine, ki ga skuša vaš oče vzdrževati ob najtežjih razmerah!

Ti, humanistka, si najstarejša, tebi je izročena režija in tvoja je odgovornost. Da mi ne boš svojih sorojencev butala in zmerjala za barabe. „Barabo“ lahko brez škode črtaš iz svojega besedišča. V šolskih knjigah ni te besede niti je ne slišiš s katedra. S pogledom jih drži v redu, a vi trije mladi možje, ubogajte starejšo sestro!

Ti, Janez, ne kašljaj za mizo, nego lepo se obrni v stran, kadar te prime!

Franek, kadar boš poln, nehaj z zalaganjem, da se ti ne zgodi, kakor se ti je že!

Ti, Lev najmlajši, ogibaj se nedostojnih šal!

Lepo dajajte pogumne odgovore, ne samo »mh« in »nak« — Bog je dal človeku jezik, da govori.

Zanašam se na vas, da ne boste v sramoto svojemu imenu in plemenu!« —

In sem jih blagoslovil in so šli in jih je bilo slišati vsa tri nadstropja navzdol in po hišni veži in po cesti vseh skozi do vogala.

Zvečer je stopila žena ponje. Vrnili so se celi in zdravi in so povedali, da so bili pridni.

Sledeče dni pa se me je nenadoma loteval na cesti neprijeten občutek, da nekaj ni v pravem tiru. Zdelo se mi je, da se mi ljudje muzajo.

Najprej sem mislil, da muzanje velja kravati, da kravata ni v redu. Oziroma da ni v tistem razmerju z mojo osebnostjo, kakršno zahtevajo zakoni kulturnega sveta. Na primer: Moja osebnost je na cesti, kravata bi pa počivala doma. Ali pa kravata sicer spremlja mojo osebnost, toda ji ne krasi vratu in moških prsi, nego se je svojevolično izmuznila iz namenjenega ji področja kamorkoli pod telovnik, kjer zanjo ni kaj posla. Oboje se mi je že pripetilo.

Uveril pa sem se, kravata je bila to pot vsakikrat na pravem mestu, kravata ni bila povod muzanja.

Stvar me je vznemirjala. Pa ko mi je slednjič pričela kratiti spanje in tek, mi je žena razodela, kaj da je: njej je bilo že znano in me je prosila, naj se ne jezim.

Ne jezim se ne, jeza škoduje.

Ali nerodno je vendar oklevetan biti, in to od lastne krvi. In je človeka sram, da se mora pred javnostjo braniti napadov od strani rodne dece.

Torej — to je bilo takrat, ko so bili povabljeni in so se potem doma hvalili, kako so bili pridni. Pridni! Grohot peklenski!

Pričelo se je bilo z medvedkom. Součenka je imela medvedka. Navil si ga pa je plesal in zraven prijazno brundal.

»Smrči,« je dejala deca. In Lev najmlajši, mož z nedostojnimi dovtipi, se je takoj spomnil in je dodal:

»Kakor atek.«

Atek — to sem jaz.

Pa so se vsem štirim razvozljali jeziki. In potem je kar vrelo iz njih, kdo bo prej in bolj živo razložil in predočil, kako piham in godem in kako vihtim ragljo, kadar spim. Okoli pa polno hvaležnega občinstva!

Sploh ne razumem, kako more biti svetu v spotiko način mojega dihanja v spanju. Ne rečem, če bi bilo pri koncertu ali v operi. Mislim pa, da se mi na pravem kraju in o pravem času, to je ponoči in v postelji, ne sme zameriti. Zlasti ko hkrati spim in se mi ne more očitati, da po nepotrebnem tratim čas.

Posebej še moj najmlajši, ta, ki je prišel s kleveto, ta naj bi rajši gledal nase, kaj on počenja. Spi in v spanju razklada čuda dolge historije. Toliko, da Povodnega moža ne deklamira Prešernovega. Bilj se je bil že lotil — tistih, ki jih znajo v naši kuhinji:

*»Pinkum ponkum ponkula,
da bi vedno taka bila!
Mežnar stopi na dva kola,
pogleda, če neso koga.
Neso, neso debelega župana,
za njim gresta dva suha kaplana.
Ribe, rake, arenka,
fižola, graha, ričeta« . . .*

In ko je bil prišel tako daleč, je v snu še zapel, ščurek mali, s svojim petelinjim glaskom:

*»Klobas bi mu dali, klobas bi mu dali,
pa bi ne bil umrl.
Saj smo mu jih dali, saj smo mu jih dali,
pa jih ni hotel.
Molimo za rajnkega Andreja,
po grbi mu dajmo s suho vejo!«*

Jaz mislim, da se moje dihanje, naj je še tako indiskretno, vendarle bolje prilega spanju nego tako glasbeno-deklamatorično proizvajanje, ki posega že skoro v področje policijske in davčne oblasti.

Ali z omenjeno kleveto niti ni bilo opravljeno. Očitno me šteje rodna deca za sila hvaležen predmet hudomušni svoji kritiki.

Pa so režečemu se občinstvu razodeli še sledeče znamenitosti:

Kadar ležim, da se mi izpod odeje in izza blazin ne vidi drugega nego košček nosu.

Da ima moja zobna ščetka le še sedem ščetin.

Da so mi z moje domače suknje popadali že vsi gumbi in jih nosim lepo spravljene v žepu.

Da sta moji galoši obe za levo nogo.

Da se vozim v Zagreb luk zobat. —

Ne rečem, da niso vse te okolnosti razen zadnje, istinite. Toda so globoko utemeljene v dejstvenih razmerah in v zgodovinskem svojem razvoju. Da bi utegnil in razložil podlago jim in razloge, vsakomur bi bilo jasno, da stvar ne more biti drugačna, nego je. Gola dejstva, nanašana drugo ob drugo, seveda se zde čudna.

Kar se pa tiče Zagreba, sem bil zgolj to pravil doma, da se Zagrebčani navdušujejo za luk in po devetih zvečer za republiko. Na republiko je deca pozabila, luk pa je podtaknila meni. Toda se ne vozim v Zagreb ne zaradi republike ne zaradi luka, ampak po bridkih opravkih.

V lepem enodušju so slednjič še izjavili, brez njih da bi moral s čevlji v posteljo in da bi bil že davno umrl od gladu.

Tega presenetljivega prepričanja so zato, ker mi včasih kateri izmed njih sezuje čevlje in ker delam v zadnji sobi, pa me prihajajo klicat, kadar je juha postavljena na mizo!

Tako daleč so bili prišli, pa jim je nadaljnje prirodoslovno popisovanje moje osebnosti, njene prehrane in njenih navad prekinila žena, ki je prišla ponje.

Drugače bi bili gotovo uganili in povedali še to, da nisem jaz tisti, ki si je nabavil deco, ampak da se je deca usmilila mene, me kupila in me postavila sebi za očeta.

Realna ponudba

Današnje razmere so jako gmotne in to v najslabšem pomenu besede. Zato tudi podpisanemu ni zameriti, da se ozira po zaslužku in se priporoča častitim strankam kot govornik na shodih. Cene meščanske, v abonmaju znaten popust.

Govor ima podpisani pripravljen in spisan na čisto in je prima, brezkonkurenčna roba. Ni se podpisani ustrašil ne truda ne stroškov, le da ustreže cenjenim odjemalcem in si zasigura njih zadovoljstvo in naklonjenost.

Nekateri mislijo: za volilne shode je vsak govor dober, pa če bi ga tudi ne govoril, ampak tako rekoč rigal. Pravijo: zbrani so samo somišljeniki in ti prineso prepričanje in tobak že s seboj v gostilno.

Ta misel je temeljito napačna! Marveč mora biti govor tak, da zaradi govora pridero vsi skupaj, kremeniti somišljeniki od lastne stranke in figamožje od nasprotne, in da že pred začetkom zasedejo prostore do zadnjega pljuvalnika; pet, piši tristo, je pa prisiljenih, da odidejo, in to ne brez kletvic, ker jadni niso dobili prostora.

Ne hvalim se rad, ali resnica je ljuba Bogu — moj govor je tak!

Neimenovana osebnost, ki se mi je z nemalimi žrtvami posrečilo dobiti predmetni govor izpod njenega večšega peresa, je pravnik. Doktor je, tako rekoč odvetnik. Iz javnega življenja se je sicer že umaknil pred več leti, ali svojo stvar mož razume. Za nasprotnika ni pomoči! Poraz katastrofalen! Stvar je tako zasnovana, da še tožiti ne bodo mogli, oni od nasprotne strani, za čast in za poštenje. Tak je moj govor!

Rodbinski sem oče. Kdor je pravičen, ne bo zahteval, da sedaj in tukaj ves svoj govor razodenem in bi se ga lahko kdorkoli polakomnil brez pare dinarjev. Umazanost je zavržna lastnost pri drugih.

Ne maram pa tudi ne očitka, da prodajam mačka v žaklju. Z majhno poskušnjo tedaj rad postrežem. Seveda ne z več nego le s poskušnjo!

Omenjeno bodi, da imam glas prepričljiv in vztrajen. Okrepil se mi je v teku let, ker mi je nebo blagoslovilo zakonski jarem s tremi fantički, ki vsi trije bolj neradi slišijo. Moj govor pa se pričenja takole:

Pozdravil bi z resnim licem in z mimim glasom: »Častiti zborovalci!« Potem bi se pa zadrl, kakor da je treščilo:

»Valjhun, sin Kajtimara, boj krvavi . . .«

in bi bobnelo kakor o nevihti in bi ploha lila po nasprotnikih kakor v vesoljnem potopu.

»Valjhun« — kako pezo ima ta beseda! In potem »sin Kajtimara«! — Kakor bi rekel: »Goljuf, sin sleparja!« In zraven še uničujoči očitek krvavega boja!

Ni drugače — nasprotna stranka bi vse obrnila nase, Valjhuna kakor Kajtimara in ves krvavi boj in vse, kar bi še povedal o krščanski veri, o lepi boginji Živi in da

»šest mesecev moči tla krvava reka«

in

»kako strašna slepota je človeka!«

Vse bi obrnili nase, kakor cucki bi bili poraženi in ne bi si mogli pomagati s tožbami in s sodnijo, ko je vsa reč že davno zastarana in je to jako sijajen trik avtorja.

Tako gre govor naprej svojo zmagovito pot in se stvar celo rima; toda niso zato stroški nič višji. Za tehtno besedo sledi še tehtnejša in potem pride, da

»največ sveta otrokom sliši Slave!«

Takrat bi morala pijača na mizo. Toda nasprotnikom nič, niti knofa ne, da bodo še bolj živo čutili svoj poraz in svojo katastrofo! Poražena vsa fronta, poražen Valjhun in politični ričet, poražen Kajtimar in protiutež in režim in metoda in razum in program in caveant consules in vsi in vse!

Za «otrokom sliši Slave» se lahko govor konča. Včasih je bolje nehati prej, da se razpoloženje ne izpridi.

Ako bi pa kazalo, se lahko govor tudi nadaljuje in ga je na razpolago še drugi kos, ki ni slabši od prvega.

Mislim, možje od nasprotne stranke bodo skoprneli, ko dobe še pod nos, da

»manj strašna noč je v črne zemlje krili,«

in jih bo strah, kako bo doma regljalo njih milostno babovje, kaj da imajo dedci opraviti s krili. Srce jim bo padlo v hlače in iz hlač v škornje, ko bodo morali še slišati, da je vnel

»še strašni boj, ne boj, mesarsko klanje,«

in da

»leži kristjanov več od polovice.«

To niso majhni očitki v današnjih časih!

Kdor ima take stvari na glavi, naj ne hodi na sonce, še manj, da bi silil v javne zastope! —

Če se častita stranka odloči in me povabi kot govornika, pridem brez kravate in manšet, to je jako važno, ker na mah vzbudi prisrčno razpoloženje pri zborovalcih in zaupanje v stranko tudi. In ne bi prišel sam, nego bi prišli z menoj moji trije fantički in bi stali poleg mene na govorniškem odru. Radi me poslušajo in so jako hvaležno občinstvo. Stari so šest do deset let in ne bi zvišali stroškov. Opojnih pijač sploh ne pijejo, ker še niso vo-

lilci. Pa ko pričnem: »Valjhun . . .«, že se najmlajši zaničljivo namrdne: Oh ja, Valjhun!« in za njim oponašata druga dva: »Valjhun, Valjhun!« in ko rečem »sin Kajtimara,« že vsi trije v grohot: »Kajtimar, hohoho! Kajtimar, hohoho!« Tako mislim: noben Valjhun, noben sin Kajtimara tega ne bo vzdržal, vsi bodo osramočeni se potuhnili z zborovanja.

Če bi se pa le pripetilo in bi Valjhun ostal ali kdorkoli od nasprotne stranke in se nazadnje celo oglasil za besedo, brez skrbi se mu lahko da beseda, žal mu bo predrznosti. Moji fantički bodo malo povohali po zraku, pa si bodo zatisnili nosove in umikajoč se od Valjhuna, kazali nanj: »O jej!« in »O fej!« Tako včasih naredi doma in se moramo vsi smejati, še ded se smeje do solza in potem vpraša, kaj je in zakaj se smejemo. Imenitno! Kakor kafa bo izginil Valjfaun in je kafa pravzaprav dovtip — včasih se mi kateri posreči.

Kakor rečeno, uspeh je zjamčen in se priporočam vsem cenjenim strankam brez razlike spola in stanu. Govor je uporaben za in zoper sleherni stranko, za in zoper sleherni program. Le na istem shodu seveda ne morem hkrati govoriti za in zoper, to pa iz opravičenih ozirov na telesno varnost.

Revmatizem

Najprej je imel revmatizem prijatelj Tomo in ga je negoval, odkar pomnim. Nikdar mu ni bilo dovolj zakurjeno, vedno je tarnal: »Marko, ako poznaš Boga, kuri peč!« Marko je naš uradni sluga. Kar nas je bilo drugih na seji, smo vsi pojemali od puhteče vročine — on pa se je opravičeval: »Gospoda, vi ne veste, kaj je revmatizem!« Nismo mogli, da vzdržimo, in smo se žurili, da končamo sejo in pridemo na sveži zrak. Če se je pa stvar krotovičila in se seja nikakor ni dala poghati k zaželenemu koncu in se je bližala opoldanska ura, tedaj je prijatelja Toma rado prijelo, boleost mu je šinila preko lica in vsem se je smilil, ko nas je moral zapustiti sredi seje. Revmatizem je vražja reč! Pa smo po njegovem odhodu na stečaj odprli okna in pridno sejali še dve, tri ure.

Potem se je zgodilo, da sem nenadoma jaz začutil nogo. Boleti me je pričela v stopalu, nekako pod palcem, in me je bolela včasih bolj, včasih manj. Zlasti sem opazil, da mi hoja ne dá dobro. Šepal sem, ko sem prihajal s sprehoda, komaj da sem prilezel preko stopnic in žena je rekla: »Kaj je to?«

»Mislim, da je revmatizem,« sem dejal. »Prijatelj Tomo ga ima že oddavnaj. Njemu pomagajo vroče kopeli; pravi, da tako vroče, da jih noga baš še strpi.«

Žena je ukazala in so mi pripravili za nogo kopel. Soudim, da je bila dovolj vroča, kajti izpustili so se mi mehurji, koder je koža prišla v stik z vodo. Drugače pa mi je storila dobro, šel sem v posteljo in mi je žena nogo zavila v gorko.

Tomo pije veliko črnega vina, pa ne vem, ali zaradi revmatizma ali kar tako. Poiskal sem ga v dalmatinski kleti, da čujem njegovo mnenje.

Zdelo se mi je hladno v kleti in vlažno in sem izrazil svoje pomisleke in mu razložil svoje stanje.

Vprašal me je, kateri mesec pišemo; rekel sem, da april, pa je dejal, ali mislim, da bodo meni v čast kurili sredi poletja. Pozval me je, naj bom mož in naj naročim liter dalmatinca — videl bom, da mi bo odleglo.

Storil sem tako. Vino mi sicer ne diši in ga nisem vajen. Ali človek ne sme biti mehkužen, zdravil se ne kaže braniti, tudi če so grenka. Pa sva pila in vmes mi je prijatelj Tomo razkladal in se mu je junaški glas razlegal po kleti. »Boš že še izkusil, po čem je spak. Mene poglej! Dvajset let že pasem svoj revmatizem, dvajset let, vse sem že poskusil, da se ga iznebim. Preganjal sem ga z lepo in z grdo, z mokroto in suhoto, od zunaj in od znotraj. Glorija božja! Sem ga pregnal iz stopala, preselil

se mi je v koleno; pregnal sem ga iz kolena, se mi je preselil, kaj vem kam. Boš že sam doživel in čutil in užival, kako se ti bo lepo šetal po tvojega rojstva kosteh. Bog te požvižgaj!« Trčila sva in izpila in je zopet nalil in me pozval, naj bom mož.

Naročil sem še eno mero, pa se je prijatelj Tomo razvnel in je razodel meni in vsej prostorni kleti, kakšen je on mučenik, kadar se mu revmatizem naseli v desno roko. Glorija božja! Rad bi pisal v pisarni, toliko je dela, nak, pa ne more! Najrajši ga zgrabi tačas, kadar je največ dela. Pa ga drži in ga ne izpusti in lahko traja ta reč šest tednov ali še dalj!

Zamižal je, lice mu je izražalo globoko boleost, naslonil je glavo v roko in mi pustil časa, da premislim silo njegove tuge. Potem je zopet dal duška pobožni želji, da bi me požvižgal Bog, in je izpil in nalil.

Ne vem, do katere ure sva sedela skupaj v poučnem razgovoru.

Drugo jutro me je bolela glava, v želodcu mi je godlo, kakor da je konservatorij notri, hudo mi je bilo in sem stokal.

Žena me je vprašala, obkorej sem prišel domov.

Odgovoril sem, da se mi zdi, da se mi je revmatizem iz stopal preselil v glavo.

Rekla je, da dehti moj revmatizem po vinu.

Te besede so me dirnile jako neprijetno.

Vstal sem in se napravil, da grem po svojih poslih. Komaj sem dobro stopil, že so se mi pojavile stare bolečine v stopalu. To mi je bilo v veliko zadoščenje. Mislim, stopalo ni še nikogar bolelo od vina. Iz tega je posneti, kako ničen je bil žaljivi sum moje žene.

Molče sem šel, molče sem prišel, molče prenašal svojo bol, zraven jemal kopeli in se lečil s črnim dalmatincem.

Peti dan je rekla žena: »Moj dragi, pa bi vendar stopil k zdravniku, da te pregleda in svetuje.« Pričenjal sem se ji smiliti, saj je vendarle plemenita duša.

»Ne,« sem dejal, »k zdravniku ne grem. Zdravniki ne znajo drugega, nego da režejo. Revmatizem ni, kar bi se dalo rezati.«

Žena je zmajala z glavo, skoro so se ji orosile oči. »Pokaži mi nogo, kje te boli!« in si je ogledala stopalo. Zopet je zmajala z glavo in je šla in vzela moj čevelj in segla vanj.

»Nak!« je vzkliknila. »Res si revež in še sam ne veš, kolikšen. Mu moli iz podplata žebelj, pol palca dolg in ga bode v meso, pa misli, da ima revmatizem! O, o, o!«

Res je bilo tako. Potolkli so žebelj in ga spilili in je bilo vse dobro.

Sploh štejem za jako koristno, ako je ženstvo kos prvi pomoči v najobičajnejših boleznih.

Opozoril sem prijatelja Toma, naj bi še njemu gospa z veščo roko pretipala čevelj in tako zatrla vir bolezni.

Pogledal me je postrani, menda mu ni bilo prav, da je zdajci konec mojemu lečenju v kleti, in je izjavil, da so on pa tudi vsi predstojniki njegovi in tovariši preveč vajeni njegovega revmatizma; pogrešali bi ga in bi lahko nastale zmede v uradu, če bi nenadoma njegov revmatizem prenehal. Zato je dejal, je bolje, da ostane, kakor je.

Zaradi moje petdesetletnice

Zdaj je zopet Molière imel svoj jubilej, garderoberka Narodnega gledališča tudi in pa Strossmayer. Prosim — naj se mi oprosti — kje je moja petdesetletnica? Ali so jo kam založili? Ali jo je kdo pobasal v žep?

Obletnica mojega rojstva se mi ponavlja vsako leto. Pri moji časti vsako leto isti dan istega meseca. Priče so na razpolago. In že dolgo vrsto let, vsekakor nad petdeset. Dejstvo, ki se ne da spraviti s sveta. Na podlagi tega dejstva pa čakam in pričakujem, kdaj se javnost spomni moje petdesetletnice. Ali pričakujem zaman. In se mi stvar zdi čudna in — kratkomalo prosim pojasnila.

Stvari ne razumem.

Prosim, kako je z obletnicami?

Ali je ukazano župnim uradom, da drže na podlagi rojstnih matic potrebno razvidnost, in kadarkoli in kdorkoli dopolni petdeseto leto, pa javijo ta dogodek? Za nezakonske otroke vem in za mrliče, da jih vsak mesec javljajo — konsignacije se imenujejo tista naznani-la. Pa zdaj bi rad vedel, ali pošiljajo take konsignacije tudi o petdesetletnicah in komu jih pošiljajo. Ali državnemu pravdništvu ali policiji ali jih pošiljajo naravnost

uredništvom? In ali obveščajo vsa uredništva o vseh petdesetletnicah ali delé naznanila in kako jih delé — ali po mesecih ali po začetnih črkah ali po strankah? In po čem spoznajo, v katero stranko spada kateri, in ali se zapiše to morebiti koj pri krstu?

Ali pa je, prosim, stvar taka, da se mora vsak sam brigati za to, kdaj da doseže petdeseto leto, in da mora vsak sam javiti to vest uredništvom?

In ako je slučajno prezrl in zamudil rok, ali je potem slavje kar dokončno zamujeno in ni nobenega leka zoper zamudo? — Prosim, meni razmere niso bile znane pa tudi ne preštevam vsak dan svojih let. Ono noč nisem mogel spati pa sem ugibal to in ono in sem dognal, da jih imam vsaj štiriinpetdeset. Kaj bo zdaj? Oškodovan ne bi bil rad in to brez svoje krivde. Jaz mislim, da zahteva poštenost in pravica, da se najde pot in oblika, kako se stvar postavi v prejšnji stan.

Prosim še to: ali potem uredništvo samo napiše življenjepis ali mu ga imoram preskrbeti jaz? »Rodil sem se v starodavnem mestu Ložu, štiri leta star sem se preselil v Ljubljano.« Seveda se nisem rodil in preselil sam, ampak so to opravili drugi. Vendar mislim, da se lahko reče tako in da ni napaka zoper pravopis ali slog. Morebitne napake da jih popravi — tako prijazno bo nemara uredništvo, ne?

In zastran zaslug — ali bi moral tudi svoje zasluge sam našteti uredništvu ali jih uredništvo po lastnem čišlanem preudarku ugotovi in oceni?

Človek se nerad sam hvali, to se razume. Kvečjemu gola dejstva, ta bi že navedel. Verjamem, da uredništvo ne more nositi v glavi vseh podrobnosti. Npr. da sem bil v teku let trikrat v kolodvorskih deputacijah, enkrat z nagovorom, dvakrat brez. Nagovor še imam: »Slavno društvo, mili bratje!« itd. itd. Nagovor dam lahko na razpolago. In sem tako rekoč duševni delavec. V zgodnji starosti dvanajstih let sem spisal narodno igro: »Gospod in sveti Peter ali kdo je snedel jetra?« Igra je doživela več uprizoritev v domači hiši in pri sosedovih. Sedaj po vsej naši ulici delam osmrtnice. Pravijo, nihče drugi ne zna tako ganljivih. Iz časopisov jih strižejo in spravljajo v trajen spomin. In v drugih ulicah jih posnemajo, kar pa ni pošteno in je zoper postavo. Sploh bi se dalo o tem povedati marsikaj, toda naj bo!

Da, in morebiti bi bila umestna še opazka, da imam čeden glas. Mislim, da ga imam jako. Žal, da ga ne morem dodobra izuriti. Komaj če pričnem, že se mi deca usuje okrog mene — štiri jih imam — in kriče: »Ne, atek, ne!« — pa moram odnehati. Kakor odloči slavno uredništvo — stvar je prepuščena njegovemu preudarku.

Potem še zaradi slike, prosim. Ali me bo dalo uredništvo samo slikati na svoje stroške, ali bo slika moja

skrb? Moral bi nalašč k fotografu. Pa me fotografi nikdar prijazno ne pogodé, ne vem, zakaj ne; — ne bi rad, da bi vaš cenjeni list zaradi mene izgubil takega naročnika. Morebiti ima slavno uredništvo že pri rokah drugo primerno sliko — le obriti bi jo moralo dati, kajti živim tako rekoč v nebradatemu stanju. In ovratnik iz črnega krzna imam na zimski suknji. Zimsko suknjo z imenovanim ovratnikom mi je bil pred dvanajstimi leti naklonil moj tast in mu bom zanjo večno hvaležen. To bi se tudi lahko zapisalo zaradi zgleda in izpodbude.

Prosim vljudno, če bi mogel o teh rečeh in razmerah dobiti pojasnila.

In še tisto me skrbi, ali ne bo kaj stroškov? Da ne bo treba plačati kaj poreza ali davka? Moj prijatelj, oficijalna financi, mi je rekel, da je vlada ukazala velik nov porez na reklame. Če je res, potem bi raje malo počakal, saj pravijo, da vsak porez ali davek kmalu zopet prekličejo. Za stroške nimam kase — to ni nikaka sramota, ne? Zlasti, ko hkrati svečano izjavljam, da odklanjam vsako nagrado. Hvaležno, toda odločno: vsako sleherno nagrado kakršnokoli! Ako naj smo prijatelji, prosim — o jubilejni nagradi nobene besede! Kajti mislim, da sem storil le svojo sveto narodno dolžnost, da sem star postal petdeset let.

Kravji zvonec

Otroci strahovito stanejo. Vsak hip ti kateri izgubi radirko pa moraš kupiti drugo. In v šoli zbirajo denar, enkrat za razbito šipo, enkrat za rogoznicu pred vrata. Še za šolskega slugo je bila oklicana zbirka prostovoljnih prispevkov, da ga podkupijo in bi izdatneje kuril, pa je bilo itak prepozno, kajti je že imela učeča se mladina toliko ozeblin, kolikor jih je šlo na roke in noge.

In mi je deca povrh vseh stroškov vpeljala še veselični davek. Izjavil sem bil o primerni priliki, da je za skrbnega roditelja najlepša veselica, kadar so otroci pridni in mu prinašajo iz šole dobrih redov. Na te moje spodbudne besede so mi točno odgovorili z veseličnim davkom: za vsako enojko, ki jo dobé, plačam krono! Pa me bo spravil ta davek na rob gospodarske propasti, če deca ne bo varčnejša s pridnostjo.

Tudi obleka stane seveda in obutev ni zastonj, marveč nasprotno, in sploh ne vem, kako bi z ženo zmagovala vsa ta bremena, ako naju ne bi vsako leto podprl sveti Miklavž in iz bogate nebeške zaloge naklonil deci zimskih nogavic, pletenih čepic, gorkih rokavic in platna za

srajčke, še kak rožič kane vmes in kaka figa, in je deca jako vesela, nama pa tudi zaleže, meni in ženi.

Otroci so tako vzgojeni — in gre ta zasluga na najin rovaš — da sami prosijo imenovanega nebeškega dobrotnika le za koristne potrebščine vsakdanjega življenja in ne za puhle in piškave nečimmosti. Svoje želje lepo spišejo na listke — kateri še ni sam kos pisanju, mu jih spiše drugi — in polože listke na okno in ni treba ne kolkov ne znamk: kadar otroci spe, se priplazi sveti Miklavž v copatah in tiho pobere pisemca in jim ustreže — seveda v okviru svojih gmotnih možnosti in je stvar v redu.

O zadnjem svetem Miklavžu pa se je zgodilo nekaj izrednega. Naš Lev, ki je star šest let, sedmega pol, je krenil preko vseh dosedanjih lepih šeg pa tudi preko dobrohotnih nasvetov samostojen svojo pot in si je od svetega Miklavža točno in določno, ustno in pismeno zaželel — kravji zvonec.

Kravji zvonec ni ne, da ga oblečeš, ne, da ga obuješ, ni, da ti krasi glavo, niti ni, da bi ga snedel — skratka, brez sleherne je gospodarske vrednosti. Naš Lev je dobro, nepokvarjeno dete in sem uverjen, da še slutil ni, da pozna širni božji svet takšno stvar, kakršna je kravji zvonec. Opozoril ga je nanj šele starejši brat in ga mu pokazal v izložbi Narodnih izdelkov. In pravzaprav ta kravji zvonec še podoben ni bil kravjemu zvoncu, ker je

bil poslikan z nekim zelenim in rumenim tihožitjem. Kaj bo kravi tihožitje — krava je krava, krava ni mecen! In sploh mislim, da je bil našega Leva naščuval na kravji zvonec oni starejši brat; sam se hlini pridnega, druge pa ščuva v lopovščine.

Razburil sem se. »Kaj,« sem dejal, »kravji zvonec? Pa kravo tudi zraven, ne? In pastirja in planšarico in planine in nesrečo v planinah? Kaj pa misliš o svetem Miklavžu? Ali je škof in svetnik, he? Ali je kravji mešetar iz Trzina?«

Plašno me je pogledal. Povesile so se mu ustnice, nagubal se mu je ves obraz, da je postal podoben spačeni mrdi kitajskega malika, in sem videl, zdajci se bo pričela godba. In se mu je toliko nesreče in žalosti bralo z lica, da je bilo dovolj in preveč za tri domače drame, in se mi je zasmilil in sem obrnil besedo.

Bog ve, sem rekel, ali sveti Miklavž sploh kaj ve o takih zvoncih, ko v nebesih nimajo krav; vsekakor da bi mu kazalo pisati, kje da so na prodaj. — Mislil sem si, do svetega Miklavža je še teden dni, in sem se nadejal, do tedaj bo naš Lev to neumnost pozabil.

Toda je ni. Nego je postal kravji zvonec edini predmet njegovim mislim in prizadevanjem.

Najljubša jed so mu češpljevci in jih spravi osem pod kapo, kar je dosti spričo skromne njegove prostornine. Baše jih váse in se dogaja, da ne more z njimi ne naprej

ne nazaj in mu jih je treba z mezincem zopet pobirati iz ust. Tako jih ljubi. Pa je vendar izjavil, da se bo odpovedal češpljevcem, le da dobi zvonec.

Preudarjala sva z ženo, kako je mogoče, da si takšenle majcen hlačman tako živo vtepe v glavo stvar, ki je niti ne pozna niti ni vredna, da bi se gnal zanjo.

Nisva mogla razumeti svoje rodne krvi, dokler se nisem spomnil drugih velikih hlačmanov, takih z brki in volilno pravico, ki tudi niso drugačni in boljši, nego je naš mali. Le da si ne vtepajo v glavo baš kravjega zvonca, nego jim njihov ideal nosi kito in krilo in ga tudi ne poznajo in nemara ni vreden, da bi se zanj gnali. Pa vendar mislijo, da jim ni živeti brez njega, in bi takisto dali zanj osem češpljevcev ali kar jim je sicer najljubše na svetu. Takšen je pač moški svet in sva rekla z ženo, da ima enako kakor moški svet tudi ženstvo svoje ideale in da je ta bolezen že od nekdanj na svetu in vsepovsod. Našega Leva ideal pa da je kravji zvonec. Še to sva uganila z ženo: če bi bil naš Lev že dovolj pismen, gotovo bi izbruhnila sila njegovega hrepenenja na dan v literarni obliki in ti izbruhi ne bi bili tako čudni kakor to, da bi se potem dobili ljudje, ki bi tiskali njegove sonete na kravji zvonec, in bi se dobili ljudje, ki bi jih brali.

Tako sva se potolažila in sva se sprijaznila z mislijo na kravji zvonec in smo dočakali svetega Miklavža. Na predvečer je osebno počastil v nebeškem svojem sijaju

naš skromni dom in je deca trepetala in molila in točne dajala odgovore iz katekizma. Pa ji vendar niso počivale oči, in ko je odšel, je imela polno vprašanj in pripomb:

Ali je sveti Miklavž oženjen? Na desni roki da je imel poročni prstan. — Ali kadi cigarete? Konci prstov da so mu bili rumeni! — Mašne bukve, ki jih je držal v roki, pa da so imele na hrbtu napis: »Slovenska kuharica!«

Razburjenje je bilo velikansko, komaj sva jih spravila spat.

Pa so se začeli buditi že ob treh in jim je bilo treba našgati luč, da vidijo razkošje Miklavževih daril, drugače bi bili skoprneli.

Lev naš mali ni imel pogleda ne za gorke nogavice ne za lepopisnico in neizogibno radirko ne za jabolka in fige, pozlačene orehe in rožiče. Oči so mu iskale le ideal, kravji zvonec, in so ga našle. Res mu ga je bil prinesel sveti Miklavž! To pa gotovo v nagrado posebnih zaslug, ki jih ima naš Lev za izpreobračanje črnih zamorčkov: v blaženo to svrho nosi vsak petek gospodu katehetu list staniola in sva zavezana mu kupovati zaradi staniola in nebogljenih zamorčkov ogromne količine čokolade. To sem bil še pozabil od kraja omeniti med stroški!

Zagledal je bil naš Lev zvonec, že ga je vzel v roke in je pričel zvoniti in je zvonil in zraven imel odprta usta in taka rajska sreča mu je sijala z otroškega lička, da naju ni motilo neprestano zvončkljanje in so se nama

rosile oči in sva bila hvaležna svetemu Miklavžu za ta dar.

Potem smo živeli nekaj dni kakor v planinskem raju in je Lev postal suženj svojega ideala. To je bilo zopet maslo bratca najstarejšega. Obesil je Levu zvonec okoli vratu, dal Leva na vrstico in je Lev zvoncu na ljubo postal krava in se dal po vseh štirih bajkati po sobi.

Taki so naši ideali!

In Lev je bil srečen. —

Peti dan pa je šel zvonec nenadoma v staro šaro in se ni nikdo več brigal zanj, se ga spominjal.

Taka je usoda idealov! —

Ne morem baš reči, da so mi ušesa kravji zvonec pogrešala. Ali me je vendar zbolel njegov tragični padec.

Najprej ono neugnano in neutolažno hrepenenje po njem, kakor da gre za življenje in smrt. Potem par dni brezmejne sreče in sladke sužnosti — že peti dan ta mrzli in klavrni konec! In ni bilo ne cempera krivde na strani kravjega zvonca, ki je bil peti dan še prav tak, kakršen je bil prvi dan.

Pa mi niti ni bilo žal zvonca. Mrtva stvar je vsakdanja kravji zvonec, večnega zveličanja itak ne bi bil dosegel nikdar! Ali mi je bilo žal vseh onih silnih in plemenitih čustev, ki jih je bil vzbudil in ki so bila potrošena vne-mar.

Podgane

Da se človek stara, prihaja največ od let, v zvezi je, bi rekel, z naravnimi zakoni. Je tedaj povsem utemeljen in razumljiv pojav, ki ne bi smel biti povod kakršnimkoli očitkom.

Moja žena pa me hodi božat po licu in govori: »Saj si naš revež, kaj ne, da si?« in zraven šobi usta, kakor bi govorila z dojenčkom.

Zdi se mi, da ni prav in da trpi ugled kulturnega delavca, najsi je siv, če ravna jo z njim kakor z nebogljenoto siroto. Pa se tudi krši disciplina v domačem krogu, ki je živo potrebna zlasti ob mnogoštevilni deci.

Spričo tega položaja ni brez koristi, da imam službo tako, da moram včasih z doma za en dan ali dva. Tačas žena vsaj lahko poizkusi in se prepriča, kako je, kadar ni mene, ki sem ji »revež« in sivolasa sirota.

In mi je bilo v veliko zadoščenje, ko me je žena ob taki priliki komaj dočakala in mi je hitela praviti, da vso noč ni mogla spati, ko me ni bilo doma.

Ta njena izjava je tem tehtnejša, ker so združene z mojo osebo v gluhi nočni dobi neke posebne okolnosti in razmere.

Priznati moram namreč, da imam spanje kolikor toliko hrupno. Tega mi ne kaže več tajiti. Potrjeno je po štirih pričah, možeh v uglednih bančnih službah, ki ni, da bi se jim očitala laž. Ti možje so se enodušno zakleli pri svojem zveličanju, da ne gredo nikdar več z menoj na Golico ne v Aljažev dom ne nikamor drugam, kjer bi morali prenočevati v isti sobi kakor jaz ali tudi le v istem poslopju ali okolišu poslopja do daljave petih sto metrov. Rekli so, da me čislajo zaradi zglednega družinskega življenja in zaradi spodbudnih mojih načel, toda smrčanje moje, so rekli, da je katastrofalno in da jim presega meje prijateljske obzirnosti.

Ne prikrivam nič in nič ne olepšavam, dasi se mi zdi, da prijatelji pretiravajo. Le mimogrede omenjam, da ni na primer mene moje smrčanje ne za hip še motilo v spanju, in vendar že dolgo vrsto let spim ne le v isti sobi, nego celo v isti postelji in mi vrhu tega spanje niti ni baš najtrdnejše.

Pa kakor koli — lahko se vzame za dejstvo, da v spanju hropljem, saj tudi žena pravi, da, in je vseeno, s koliko da hropljem silo. Toda je žena izjavila in to je to, kar me je ganilo, da tisto noč, ko sem bil zdoma, baš zaradi tega ni mogla spati, ker je z moje postelje odmevala nevajena mučna tišina in ni bilo čuti mojega diha.

Ne le torej, da ji niso v nadlego, še pogrešala je tiste zvočne pojave, ki običajno spremljajo spanje moje oseb-

nosti! To naj služi za zgled bančnim štirim prijateljem in mislim, najboljši prijatelj je vendarle žena, čeprav ni bančna, in sem ji odpustil reveža in siroto in vse.

Potem je pač prišlo na dan, da omenjena njena izjava ni izvirala le iz skrivnostnih globin srčnih simpatij, nego je slonela vsaj deloma tudi na realnejši podlagi. Pa si tega moja ljuba žena nemara odkraja še sama ni bila svesta.

Stanujem v tretjem nadstropju. Poprej smo stanovali v drugem, pa smo se iz proste volje preselili v tretje. Ne zaradi ljubezni do višav, nego nam je stranka nad glavami prehrupne imela škornje in smo dejali, rajši bomo hrup delali mi.

Toda smo se urezali. Stanovanja res nimamo več nad sabo in stranke s škornji, marveč je nad našim stanovanjem koj podstrešje. A so v podstrešju podgane. Če jih ni večje število, tri so gotovo. In mislimo, da so mestne. Poleti prebivajo v bližnjih kanalih, trda zima pa jih nagne, da si poiščejo zavetja po tujih hišah, in ni lepo od mestne občine, da se sama ne briga za svojo žival.

Podnevi jih ni čuti, nemara počivajo. Noč jih pa oživi in že poznam njihove navade. Dve uprizarjata tekalne tekme preko ovir in sta še začetnici, ker se pod njima ovire vseprek podirajo. Tretja bo obrtnega stanu, ima svojo delavnico baš v kotu nad ženino posteljo in vztrajno in neprestano pili in obdeluje ne vem ali les ali ope-

ko, in je za moj okus ta zadnja najbolj zoprna, dasi načelno nisem nenaklonjen mali obrti. Pa se vobče ne brigam dosti za podgane vse tri, ker mi niso mar in ne spadajo v moje področje, in če so mestne, naj se mesto briga zanje.

Drugače moja žena. Ta je rahločutna, venomer trdi, da se nič ne razburja, toda se. Podgane ji ne denejo dobro. Podnevi jih preganja s strupi, ponoči pa jih posluša in se obrača in stoka in je strup draga stvar in nas bodo strupi spravili čisto na kant, blizu smo že.

Dejala je: »Oh!« in »Nak! Strupa sem jim nastavila novega, najfinejšega, drogist je rekel, da bi ga angelci jedli, če bi ga imeli. Naše podgane pa se ga še dotaknile niso, srajce ljubljanske razvajene! Ali,« je dejala, »nekaj drugega sem zapazila. Kadar zasmrčiš, tisti hip utihnejo. Kakor bi pihnil, se potuhnejo, gotovo se plahe poskrijejo. Bog ve, na katero sovražno zver jih spominja tvoje smrčanje!«

Odgovoril nisem nič. Odkrito povedano, od kraja so se mi za malo zdele ženine besede. Potem pa me je polagoma le pričela ogrevati misel: hvala Bogu, za nekaj vendar še zaležem pri hiši — podgane jim preganjam! — človek leze v leta in s starostjo pride skromnost.

Naneslo je, da sem zopet šel na pot. Svoje posle sem opravil brzo in sem se vrnil že drugi večer. Ljuba moja žena me je sprejela sila prijazno in prvo, kar mi je pove-

dala, je bilo to, kak direndaj da je bil sinoči pod streho, menda so se vršile tekme z gosti za prvenstvo in da ni vso noč zatisnila niti pol očesa. In še mi je razodela, ker mene ni bilo, da je sama poskušala smrčati, ali se podgane za njeno smrčanje niso prav nič zmenile, in se mi zdi, ženi to ni bilo prav.

Za večerjo sem dobil juho, praženo teletino s krompirjevo solato in neko sladko reč s prismojenimi mandeljni, ne vem, kako se pravi tej reči. Žena je bila tako ljubezniva in je rekla, da se nič ne razburja, ali podgan da se boji, in me je prosila, ako bi premalo smrčal, ali me sme zbuditi, da bom močnejše.

Seveda sem ji dovolil, saj ima tudi ona križe z mano in je drugače dobrega srca. Mislim, da je še predobrega, kajti sem posnel iz njenih besed, da je že obljubila dvema prijateljicama, da me bo njima posodila, kadar bom bil doma pregnal podgane.

Moja hči hodi v humanistično gimnazijo in je rekla, da mora v tem zadnjem stavku stati futurum exactum »bom bil«. Ni napačen »bom bil«. In se mi čudno zdi, da našim književnikom tako redko služi futurum exactum.

Ali pa bom mogel ustreči onima dvema prijateljicama, to je drugo vprašanje. Imam pomisleke, ali ne bo zoper ugled kulturnega delavca. In bom rajši prej vprašal pri Društvu leposlovcev.

Smrtna kosa

Nenadoma je umrl gospod Fridolin Žolna, vladni svetovalec na razpoloženju. Neizprosna smrtna kosa ga je pobrala baš od obeda, ki ga je užival v krogu neutolažne svoje vdove, dame v najlepših letih z dobro ohranjeno opravo za tri sobe in sredi hvaležnega potomstva. Zadnje njegove besede so bile, da vence hvaležno odklanja in da prosi tihega sožalja. Položil je žlico na krožnik, si obrisal usta in izdihnil svojo dušo, ki bi jo bilo označiti za plemenito, da ni ustava plemstva ukinila. Nebo ga je vzelo med svoje krilatce.

Rajniki Fridolin Žolna, to sem jaz. Pretresljiva vest o neizprosni smrtni kosi se tiče moje lastne, žal prezgodaj preminule malenkosti in je »smrtna kosa« jako lep izraz. Mislim, da se zaradi same »smrtne kose« izplača umreti in da gre novinarju, ki jo je prvi zapisal, nevenljiva zasluga, pa bi mu šle po avtorskem pravu tudi tantieme od vseh drugih novin, ki se poslužujejo smrtne kose in z njo uspešno dvigajo svoj ugled in nivo.

Smrtna kosa! O, človek, kakor cvetka si na livadi — rdeč petelinček ali rumen petelinček ali moder petelinček! Odreže te smrt kakor kosa rdečo, rumeno in modro

cvetko in odrezan usahneš. Posuše se pokošene cvetke, da služijo živadi za krmo. To zahtevajo načela racionalnega gospodarstva.

Pokosila me je bridka smrtna kosa in zdaj me ni več in ni mi treba pozdravljati gospoda inšpektorja Navratila, nič več mi ni treba plačevati naročnine za Dimnikarski vestnik in članarine za Društvo poštnih oficiantinj. Zahvaljena bodi, o smrtna kosa!

Gospoda Navratila pravzaprav ne poznam. Prvič sem ga pozdravil v zmoti, mislil sem, da je nekdo drug. Potem sem ga pa pozdravljal še kar naprej, ker me je bilo sram nehati. Sitno pa je vendarle pozdravljati neznane ljudi, neumno se vidi tako pozdravljanje!

In Dimnikarski vestnik in Društvo poštnih oficiantinj — res ne vem, kako da sem jim postal naročnik oziroma društvenik. Toda plačujem že nad dvajset let naročnino oziroma članarino in ni lahko odkloniti nadaljnje plačevanje brez tehtnega razloga.

Seveda, zdaj je vsemu konec, ko me je pobrala neizprosna smrtna kosa in mi že sveti večna luč. Jako mi je žal, toda ni pomoči in prizadeta gospoda upoštevaj brez daljnjega obvestila in me črtaj v svojih knjigah!

Sicer ni težko biti človeku mrtev, ako ima prijetno zavest, da ne zapušča za seboj vrzeli. Brez take zavesti seveda je huda smrt.

O moji bratje SHS, o moje sestre SHS, ki ljubite domovino SHS — ko jo ljubite, nikarte je žaliti! In bi jo žalila vaša smrt, če bi zapusčala vrzel. Poslušajte me, ki vam kličem, rešen zemeljskih spon, z one strani groba: Vse svoje dejanje, vse svoje nehanje uravnajte tako, da vas domovina pogrešala ne bo! Zgledujte se ob slavnih zgledih, ki so preminili in niso s smrtno svojo koso vznemirili nikogar in ničesar razen pogrebnege zavoda! Slava njihovemu spominu! Domovina se hvaležno klanja njihovemu pepelu.

Mene domovina ne pogreša, na razpoloženju sem bil vladi za svetovalca, pa me ni za svet vprašala nikoli. Skoraj nikoli! Enkrat samkrat me je na cesti ustavila uradna oseba, tako rekoč dostavljalec, in je želela mojega sveta, kam naj krene korake, da pride na Mišičevo cesto. Priznam, da nisem vedel in nisem ustregel. Ali sta tisti hip stala poleg moje blagopokojne zemeljske malenkosti en magistratni in en policijski ravnatelj in tudi nista vedela in je sploh bilo odveč tisto vprašanje, ko smo z vladnim dostavljalcem vred stali takrat baš na Mišičevi cesti. Nič za to! Na razpoloženje pa sem vedno bil vladi, toda se mojega sveta ni poslužila vlada: ni me pogrešala in me ne bo. O, kako sladka je taka zavest!

Ta stvar je torej v redu.

Le na razglednico še nisem odgovoril, ki sem jo bil prejel z Bleda.

In moje knjige me nekoliko skrbe. Imam jih tri omare in štiri police in na pisalni mizi so, na pianinu so, na omarah in pod posteljo. Pod streho pa jih imam v štirih zabojih.

Te pod streho bodo požrle podgane, te knjige mi ne delajo preglavice.

Ali s tistimi ne vem, kaj bo, ki so v stanovanju. Tako se mi zdi — kar jih je leposlovnih, jih bo žena, neutolažna moja vdova, razposodila. Pa žena ne pazi, in če je delo v treh knjigah, rada najprej posodi zadnjo knjigo. In jih bo razposodila damam, ki bodo mirno brale tretjo knjigo in ne bodo zapazile, da so pričele roman brati na koncu. In to bo kolikor toliko v kvar literaturi.

Drugače pa, kakor rečeno, neizprosna moja smrtna kosa ni napravila posebnih neprilik in je ostalo vse pri starem.

In kar se tiče honorarja; honorar mi lahko pošlje slavno uredništvo slej kakor prej na stari naslov.

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-222-X